

provinsje fryslân
provincie fryslân

Romte foar Sinne

Provinciale Staten, 18 februari 2015

Romte foar Sinne

Ruimtelyk beleid opstellingen voor zonne-energie

Provinciale Staten van Fryslân, 18 februari 2015

Inhoud

Hoofdstuk 1	Inleiding	5
1.1	Doel en korte samenvatting	5
1.2	Achtergrond	6
1.3	Werkwijze	7
1.4	Leeswijzer	7
Hoofdstuk 2	Uitgangssituatie	9
2.1	Bestaand beleid	9
2.2	Ontwikkelingen	10
2.3	Uitgangspunten	14
Hoofdstuk 3	Ruimtelijk beleid opstellingen voor zonne-energie	21
A	Bebouwd stedelijk gebied	21
B	Uitbreiding van de bebouwde kom	22
C	Landelijk gebied meervoudig ruimtegebruik	23
D	Landelijk gebied enkelvoudig ruimtegebruik	26
Hoofdstuk 4	Verordening Romte	27
Bijlage 1	1e Partiële herziening Verordening Romte Fryslân 2014 (Romte foar Sinne)	29
Bijlage 2	Huidig ruimtelijk beleidskader	33

Inleiding

■ 1.1 Doel en korte samenvatting

Een voortvarende ontwikkeling van zonne-energie in Fryslân past in de provinciale doelstellingen ten aanzien van duurzaamheid en duurzame energie. In 2020 willen we onze ambitie van 500 MW hebben gehaald. Op veel plaatsen ontstaan initiatieven voor opstellingen van zonnepanelen die daaraan invulling kunnen geven. Met ons ruimtelijk beleid willen we die maatschappelijke ontwikkeling faciliteren.

In deze notitie 'Romte foar Sinne' zetten wij uiteen waar en onder welke voorwaarden wij ruimte willen bieden aan de plaatsing van die opstellingen. We willen, op zorgvuldige wijze, ruimte geven aan gemeentelijke beleidsambities en aan projecten met draagvlak van lokale energie-coöperaties. De meeste gemeenten bezitten (nog) geen expliciet beleid waarin een ruimtelijk vertaling van het energiebeleid is neergelegd. Deze notitie kan daaraan richting geven.

Wij zien het, gegeven onze inzet op de 'kwaliteit fan de romte' als onze verantwoordelijkheid om met name sturing te geven aan opstellingen buiten bestaand bebouwd gebied. Wij kiezen daarbij voor verruiming van het ruimtelijk beleid: we bieden, onder kwalitatieve voorwaarden, ruimte voor opstellingen aansluitend aan of nabij stad en dorp en als uitbreiding van stad en dorp. Daarbuiten houden we vast aan de lijn van 'meervoudig ruimtegebruik': dat betekent geen solitaire opstellingen 'in

het veld' behalve als die opstelling een plaats krijgt op het terrein van een andere, bestaande functie.

Deze notitie vervangt de ruimtelijke paragraaf van onze Notitie Sinnestroom 2012-2015.

■ 1.2 Achtergrond

Basis voor het provinciaal bestuurlijk handelen is tot nu toe de Notitie Sinnestroom 2012-2015, een uitvoeringsnotitie van het beleid voor duurzame energie, zoals verwoord in de Beleidsvisie Economie.

In Sinnestroom gaat het om opwekking van *elektriciteit* door middel van PV-panelen, ofwel zonnestroom. Een andere vorm, de opwekking van *warmte* door opstelling van zonnecollectoren, zal op korte of middellange termijn nog niet in een meer groot-schalige opstellingsvorm aan de orde zijn. Onderhavige notitie 'Romte foar Sinne' gaat over de ruimtelijke randvoorwaarden bij opstellingen van zonne-energie, in bredere zin, maar is gebaseerd op te verwachten ontwikkelingen rond zonnepanelen. Sinnestroom spreekt een ruimtelijke voorkeur uit voor opstellingen van zonnepanelen: de inzet is gericht op meervoudig ruimtegebruik en in hoofdzaak op bestaande bebouwing. Het gebruik van 'zonneweides' heeft vanuit ruimtelijk oogpunt niet de voorkeur. Daarmee doelt de notitie op opstellingen op de grond ('in het weiland'), buiten bestaand stads- of dorpsgebied, in de vorm van enkelvoudig ruimtegebruik.

In Sinnestroom is een ambitie opgenomen van 50 MW tot 2015. Die ambitie is per begin 2014 al gehaald, met name omdat PV op daken van particulieren een snelle ontwikkeling doormaakt. Richting 2020 is de ambitie, zoals verwoord in het Uitvoeringsprogramma Duurzame Energie 2014-2020, tienvoudig: 500 MW. Die ambitie moet ruimtelijk gefaciliteerd worden.

Dat past in de Klimaatagenda (oktober 2013, actielijn 6) waarin de rijksoverheid aan gemeenten en provincies vraagt om hun 'toetsingskaders voor vergunningverlening aan te passen' en om 'in hun ruimtelijke plannen voldoende ruimte voor hernieuwbare energie op te nemen', en aldus de integrale afweging te maken tussen energie- en andere functies.

Vanaf 2012 zijn diverse projecten voor nieuwe zonneparken gestart, waaronder initiatieven voor opstellingen buiten de bebouwde kom, zonder meervoudig ruimtegebruik. Opgeteld zouden de nu bekende initiatieven kunnen uitkomen op meer dan 30 MW. Initiatieven voor opstellingen 'in het weiland' passen echter niet binnen de ruimtelijke voorkeur zoals in Sinnestroom was geformuleerd. Te voorzien is dat er in de komende jaren meer projecten gaan lopen die niet op voorhand passen in de ruimtelijke beleidsvoorkeur van Sinnestroom. Zo zou de nieuwe belastingwetgeving kunnen leiden tot initiatieven voor collectieve opstellingen. Die initiatieven zullen onvermijdelijk ook betrekking hebben op locaties 'in het weiland' aan de rand van stad of dorp. Vanuit de energie-ambitie van Sinnestroom is de bijdrage van 'zonneweides' als positief aan te merken, en waarschijnlijk ook nodig om de beleidsambitie van 500 MW te halen. Maar een provinciaal ruimtelijk afwegingskader daarvoor ontbreekt.

Zonne-energie heeft over het algemeen een redelijk positief imago en draagvlak. Om dat draagvlak te behouden is een begeleiding van initiatieven naar de goede plek en met een juiste ruimtelijke inpassing van groot belang. Dat is nodig om de 2020-ambitie haalbaar te doen zijn. Ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit hebben een hoge prioriteit in ons beleid. Wij vinden het dan ook van belang om als provincie, samen met gemeenten, vorm te geven aan die begeleiding van initiatieven.

■ 1.3 Werkwijze

Deze notitie 'Romte foar Sinne' is het resultaat van een snel beleidsproces, waarin de ervaringen vanuit de uitvoering van Sinnestroom bij concrete lopende en voorgenomen projecten zijn verwerkt, alsmede input is gekregen vanuit een workshop waarin vertegenwoordigers van enkele betrokken stakeholders en gemeenten. De ontwerp-notitie lag vanaf begin september 2014 gedurende zes weken ter inzage. De 14 ingekomen reacties (zienswijzen) zijn verwerkt in een reactienota en hebben geleid tot aanpassing op onderdelen van het ontwerp.

■ 1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 schetsen wij de uitgangssituatie: bestaand beleid (onder verwijzing naar bijlage 2), relevante feiten en ontwikkelingen en onze uitgangspunten voor beleid.

In hoofdstuk 3 leggen wij het nieuwe beleid neer, onderscheiden naar soorten locaties en met beschrijving van onze provinciale belangen en rol.

Hoofdstuk 4 gaat in op de bijbehorende aanpassing van de Verordening Romte 2014, als 1e Partiële herziening Verordening Romte Fryslân 2014 (Romte foar Sinne) opgenomen in bijlage 1.

2

Uitgangssituatie

In dit hoofdstuk schetsen wij relevante ontwikkelingen en uitgangspunten die hebben geleid tot de beleidskeuzes.

■ 2.1 Bestaand beleid

In onze Beleidsvisie Economie (19 september 2012) is duurzame energie, waaronder zonnestroom, één van de vijf prioritaire thema's: we blijven sterk inzetten op productie van duurzame energie. Ons doel blijft 50 MW PV (zonnestroom) in 2015 en een vertienvoudiging (500 MW) daarvan in 2020. De ambitie voor zonnestroom, als onderdeel van de mix aan duurzame energie is, anticiperend op de Beleidsvisie economie, uitgewerkt in de uitvoeringsnotitie Sinnestroom (GS, 24 april 2012) en het Uitvoeringsprogramma Duurzame Energie 2014-2020. Die uitvoeringsnotitie Sinnestroom vormt, samen met het Streekplan Fryslân 2007, de Evaluaasje Streekplan Fryslân (2013) en de Structuurvisie Grutsk op 'e Romte (2014) het huidige ruimtelijke beleidskader voor zonne-energie. Daarnaast is de Verordening Romte Fryslân 2014 van belang. In Bijlage 2 vatten we het bestaande beleidskader, voor zover relevant voor de opstelling van zonne-energie, samen.

Het beleidskader voor duurzame energie spreekt een ambitie uit tot realisatie van zonne-energie, maar geeft daaraan nog geen sturing in ruimtelijk, kwalitatief opzicht. De voorkeurstrategie was gericht op zonne-energie (zonnepanelen) op bestaande bebouwing en in de vorm van meervoudig ruimtegebruik, zoals in de

notitie Sinnestroom beschreven. Dat voorkeursbeleid biedt gelet op diverse ontwikkelingen, onvoldoende houvast voor de begeleiding van toekomstige projecten die gericht zijn op opstellingen op de grond, buiten bestaand bebouwd gebied. Er zijn initiatieven voor opstellingen in het buitengebied ('zonneweides', 'zonneparken'), die niet vallen binnen de categorie 'meervoudig ruimtegebruik en/of bestaande bebouwing'. Enkele van die projecten zijn op bestuurlijk niveau besproken en mogen rekenen op provinciale ondersteuning. Vanuit de ambitie van Sinnestroom is de bijdrage van 'zonneweides' als positief aan te merken, en waarschijnlijk ook nodig om de beleidsambitie van 500MW in 2020 te halen.

De actualiteit maakt dat wij nu voor de plaatsing van installaties voor zonne-energie aanvullend ruimtelijk beleid nodig achten.

Wie kiezen voor een aparte ruimtelijke bouwsteen voor zonne-energie. Daarin houden wij waar nodig rekening met beleidskeuzes en ambities ten aanzien van een mix aan duurzame energie.

■ 2.2 Ontwikkelingen

Financiële haalbaarheid

Er is onzekerheid over de vraag hoe de toepassing van zonne-energie, hier vooralsnog toegespitst op zonnepanelen, zich gaat ontwikkelen. Die toepassing, en met name ook de vraag welke ruimtelijke neerslag die zal krijgen, is in sterke mate afhankelijk van de stand der techniek en de financiële haalbaarheid, in de zin van een sluitende 'businesscase'. De haalbaarheid is nu, en waarschijnlijk ook nog op middellange termijn, weer sterk afhankelijk van subsidie- en belastingmaatregelen. Wijzigingen in dat stelsel beïnvloeden de animo tot deelname en de haalbaarheid van projecten.

Onhaalbaar lijken vooralsnog initiatieven zonder subsidie: de 'energiemarktpartijen' hebben geen belangstelling zolang de opbrengst niet kan concurreren met fossiele brandstoffen en evenmin met windenergie.

Haalbaar is de plaatsing op daken van particuliere huizen¹. De ambitie 2015 (25 MW) is met 40 MW al gehaald. Voor 2020 wordt ingezet op 250 MW.

Haalbaar is ook de plaatsing op daken van boerderijen of bedrijven, hoewel die businesscases lastiger zijn. Zo is het kostenvoordeel voor bedrijven boven een bepaald gebruik beperkter dan voor particulieren. Bovendien is de technische draagkracht van agrarische daken soms onvoldoende. Atelier Fryslân heeft op basis van een opmeting van alle agrarische dakvlakken becijferd dat daarop een ambitie van 327 MW in 2020 haalbaar zou zijn, bij een hele grote deelname van agrarische ondernemers. Op daken van bedrijven op bedrijventerreinen zou zelfs 399 MW haalbaar zijn. Wij achten die ambitie in de praktijk, gelet op het probleem van sluitende businesscases, niet haalbaar.

Met de Belastingwet 2014 is de systematiek van de 'postcoderoos' geïntroduceerd, op grond van het landelijke Energieakkoord. Daarmee zouden aanvullende mogelijkheden moeten ontstaan voor particulieren, die geen/onvoldoende opstellingsruimte hebben op eigen dak. Bedrijven zijn van deelname uitgesloten. Particulieren kunnen deelnemen in collectieve projecten (zonnestroomcoöperaties) die worden

¹ Per huishouden zijn ca. 16 panelen nodig van 1 x 1,6m om het gemiddelde verbruik van 3.300 kWh te kunnen afdekken.

gerealiseerd in hun eigen of het aangrenzende postcodegebied, de 'postcoderoos'. Dat biedt de deelnemer een belastingvoordeel op de elektriciteitsprijs van 9 cent/kwh (vgl. het voordeel op eigen dak van 16 cent). Het belastingvoordeel is vooralsnog voor 10 jaar gegarandeerd. Dit systeem kan leiden tot initiatieven die gebruik maken van open ruimtes in stad of dorp (restruimtes, parkeerplaatsen, vrijkomende bedrijfspercelen), of van daken van agrarische bedrijven en bedrijven op aangrenzende bedrijventerreinen. Maar ook tot initiatieven aan de rand van steden en dorpen, eventueel 'in het veld'.

Voorwaarde voor de ontwikkeling is voldoende deelname. Er moet vanuit worden gegaan dat deelnemers een redelijke terugverdientijd willen realiseren (op eigen dak is dat ca. 7-8 jaar, in de roos is dat vanaf 12 jaar). De animo voor dit soort projecten is nog moeilijk voorspelbaar.

Gegeven de kosten die gepaard gaan met de vereiste eigen netaansluiting van een project, de bewaking en het onderhoud vergt een rendabel project een bepaalde schaalgrootte. Ruwe becijfering wijst uit dat een 'sluitende businesscase' kan ontstaan vanaf 1 ha opstelling met 250-400 deelnemers². Kleinschaliger projecten zijn denkbaar als de deelnemers genoeg nemen met een lager rendement. Bij 25% deelnemende huishoudens zou een project rendabel zijn bij een dorp vanaf 1.000 huishoudens = ca. 3.000 inwoners. De randen van grotere kernen lijken dus het meest kansrijk. Een deelnamepercentage van 25% moet overigens voorlopig als hoog worden gezien.

Recente analyses van dit systeem laten echter zien dat een haalbare business-case met gebruikmaking van de postcoderoos heel lastig zal zijn.

Vandaar ook dat veel projecten, om te komen tot een sluitende begroting, aanspraak proberen te maken op de rijkssubsidie regeling SDE+. Die subsidie is 15 jaar verzekerd.

Postcoderoos en SDE+ kunnen niet worden gecombineerd. Participatie van bewoners zal in SDE+-projecten op andere wijze moeten worden georganiseerd.

De effectiviteit van zonnepanelen wordt technisch groter, maar de kosten gaan vooralsnog navenant omhoog. Wel is denkbaar dat een grotere effectiviteit leidt tot meer opbrengst per m² paneel en dus tot minder benodigde opstellingsruimte. Dat is ruimtelijk van belang: toekomstige vervanging van panelen op dezelfde locatie kan leiden tot een hogere opbrengst, zonder een groter ruimtebeslag.

Vraag is of de eerdere aanname dat 'stroom' (veel) duurder wordt op middellange termijn juist is. Vooralsnog wordt eerder een daling van de prijs verwacht, met daarna een verhoging. Een gemiddelde 1-1,5% prijsverhoging in de komende tien jaar lijkt nu reëel. Dat de prijstechnische haalbaarheid van zonne-energie verbetert is daarmee nu niet in het zicht.

Ruimtebehoefte

Al eerder is geconstateerd dat duurzame energie in de toekomst meer zichtbaar wordt en ruimtelijke effecten heeft. De opstelling van zonne-energie heeft twee belangrijke ruimtelijke effecten: effect op ruimtegebruik en op de beleving van het landschap.

² Ruwe rekensom: 250 deelnemers x 16 panelen = 4.000 panelen = 6.000-7.000m² netto, ca. 10.000m² bruto (of 400 deelnemers x 10 panelen)

Hier gaan we in op het ruimtegebruik.

Zonne-energie is qua ruimtegebruik zeker niet 'zuinig': opstellingen van zonnepanelen vergen relatief veel ruimte met een bescheiden opbrengst. Op basis van (landelijke) toekomstverkenningen van de energiemix levert zonnestroom slechts ca. 15% van de energie in 2050. In Fryslân streven we naar 16% duurzame energie in 2020, waarvan 20% voor rekening komt voor zonne-energie.

Op dit moment is er draagvlak voor zonne-energie. Geluiden van tegenstand worden echter hoorbaar. Gegeven de duurzaamheidsambitie zal de uitdaging zijn om het imago van zonne-energie goed te houden. Dat betekent ook dat ruimtelijke kwaliteit randvoorwaarde moet blijven.

Daarin past het streven om in eerste instantie gebruik te maken van daken van woningen en (agrarische) bedrijven. In tweede instantie is meervoudig gebruik van de ruimte op de begane grond mogelijk. Daarbij denken we aan openbare ruimtes in bestaand bebouwd gebied, maar ook aan gebieden daarbuiten, in het landelijk gebied, die deel uitmaken van bestaande of te ontwikkelen infrastructuur, en aan andere gebieden met een bestaande nutsfunctie zoals vliegvelden en stortplaatsen.

Onze ambitie is een opgesteld vermogen van 500MWp in 2020. Die ambitie levert aan stroom ca 425.000 MWh (500MWp x 850 uur) per jaar op. Bij een gemiddeld jaarlijks verbruik van 3,5 MWh is dit het elektriciteitsverbruik van ca 120.000 huishoudens. De productie is overigens sterk afhankelijk van de plaatsing van de panelen ten opzichte van de zon. En het rendement van de panelen.

Bij de juiste plaatsing heeft 500MWp aan panelen een gemiddeld paneelrendement van 175Wp/m² (ca 280 Wp/paneel) en een netto oppervlak van ca 285 ha.

Indien alle 500 MWp op schuine daken op het zuiden wordt geïnstalleerd dan heb je ca. 500 ha bruto dakvlak nodig: dus 1 MWp op schuine daken heeft 1 ha nodig.

Plaats je alle 500MWp op platte daken of 'in het veld' dan heb je 750 tot 1.000 ha nodig: dus 1 MWp op platte daken of in het veld heeft 1,5-2 ha nodig.

In het programma duurzame energie streven wij in 2015 naar:

- 25 MW op daken van 6.250 woningen
- 15 MW opgesteld vermogen op daken van 360 agrarische bedrijven
- 5 MW op daken van 170 niet agrarische bedrijven
- 2 MW op gebouwen van maatschappelijk vastgoed
- 7 MW op 2 zonneweides.

De doelstellingen 2015 liggen op schema: ca 40 MW op woningen, 8 MW op agrarische bedrijven.

Richting 2020 richten we ons, naast kleinverbruik, meer op grootverbruikers:

- 250 MW op daken van 62.500 woningen
- 150 MW opgesteld vermogen op daken van 3.500 agrarische bedrijven
- 40 MW op gebouwen van 1.500 niet agrarische bedrijven
- 35 MW op 600 gebouwen van maatschappelijk vastgoed
- 25 MW op zonneweides.

Wij verwachten dus dat een mix aan locaties nodig is om de ambitie in 2020 van 500 MW te kunnen halen. We hebben een hoge ambitie ten aanzien van de opstelling op daken. Ca. 250MW op daken van woningen en 150 MW op daken van agrarische bedrijven. Dat laatste is minder dan Atelier Fryslân begroot, maar volgens ons al zeer ambitieus. Als die opstellingen op daken/gebouwen worden gehaald, dan resteert ten opzichte van onze ambitie een minimale opgave van 25 MW op de grond. Wij houden er echter rekening mee dat de ambitie op daken hoog is en dat meer aanvulling op de grond, richting 50 MW, nodig zal zijn. Een minimale ambitie van 25 MW, oplopend naar 50 MW aan zonneparken op de grond zou een bruto ruimtebehoefte van 50 -100 ha kunnen impliceren.

Veel gemeenten zijn al bezig met een inventarisatie van mogelijkheden binnen en buiten bestaand bebouwd gebied van stad en dorp. De mogelijkheden binnen bestaand bebouwd gebied zijn soms beperkt: uit oogpunt van leefomgeving zal het vaak ongewenst zijn om bestaand stedelijk groen te benutten. Andere openbare plekken zijn lang niet altijd geschikt (fysiek, bewaking) voor panelen. Ook uit oogpunt van cultuurhistorie kan het ongewenst zijn om open plekken in stad of dorp te benutten. Opstellingsruimte buiten bestaand bebouwd gebied zal nodig zijn, willen we onze ambitie halen.

Een keuze voor ruimtegebruik op de grond, in het weiland, betekent onvermijdelijk areaalverlies van agrarische grond. Daarbij lijkt het op zich, per saldo in hectares gerekend, weinig verschil te maken of gekozen wordt voor opstellingen aansluitend aan kernen of in het 'vrije veld'. Maar de landbouwkundige kwaliteit en productiefunctie van gebieden rond de stad staat soms toch al onder druk, onder invloed van andere ontwikkelingen. Ook zijn aan de stadsrand slimme combinaties mogelijk met opstellingen langs infrastructuur, waardoor het netto ruimtegebruik beperkter zal zijn dan in het open agrarisch gebied.

Tijdelijkheid

Net als bij windenergie dient zich de vraag aan of opstellingen tijdelijk (kunnen) zijn. Tijdelijkheid zou op sommige locaties het draagvlak voor plaatsing kunnen vergroten.

Om tijdelijkheid te borgen kunnen privaatrechtelijke afspraken worden gemaakt tussen de gemeente en de initiatiefnemer die verwijdering na bijvoorbeeld 15, 20 of 25 jaar vastleggen. Een publiekrechtelijke regeling biedt de burger, als derde belanghebbende echter meer zekerheid.

Recent zijn de mogelijkheden om tijdelijk te kunnen vergunnen wettelijk verruimd. Mogelijkheden tot het tijdelijk bestemmen, langer dan 10 jaar (de bestemmingsplanlooptijd) bestaan echter nog niet. Wel is met toepassing van de Crisis- en herstelwet de mogelijkheid ontstaan om in aangewezen gebieden een tijdelijke bestemming tot 15 jaar te creëren. Drie Friese gemeenten krijgen die mogelijkheid.

De levensduur van zonnepanelen bedraagt nu ongeveer 25 jaar. Gelet op de levensduur van panelen en gelet op de 'terugverdientijd' die annex is met de kosten van een opstelling, ligt een opstelling van ruim meer dan 10-15 jaar in principe voor de hand. Verplaatsing is technisch mogelijk, maar kostbaar.

Bij uitgestelde invulling van woonuitbreidingen en bedrijfsterreinuitgifte hebben gemeenten meestal te maken met een kortere uitstelperiode, van 5-10 jaar, in enkele grotere kernen wellicht 15 jaar. Uitstel met 25 jaar is niet reëel, omdat na 2040 nog

nauwelijks een behoefte aan uitbreidingen voor wonen en werken aan de orde zal zijn. Tijdelijke invulling met zonnepanelen in die gebieden is dan alleen reëel als gekozen wordt - en financieel ruimte is - voor tussentijdse verplaatsing.

Conclusie

Wij concluderen dat het moeilijk is om voorspellingen te doen over de vlucht die zonne-energie, in de vorm vooral van opstellingen van zonnepanelen, zal nemen. De mate waarin rendabele opstellingen haalbaar zijn is nog onzeker. De deelname van particulieren in coöperaties ook. Ook de mate waarin opstelling op daken en in bebouwd gebied haalbaar zijn overeenkomstig onze hoge ambities is nog onzeker. Aanvulling met initiatieven op de grond, deels in het weiland, zal noodzakelijk zijn. Wij denken dat we juist in die context klaar moeten zijn voor de planologische begeleiding van projecten.

■ 2.3 Uitgangspunten

Gemeentelijke ambities

We houden, in de lijn van het rijksbeleid en ons eigen beleid, rekening met het faciliteren van de energiemix. Diverse gemeenten beschikken over beleid voor duurzaamheid en/of duurzame energie. Met daarin eigen ambities en doelstellingen. Soms vertaald in de doelstelling om op een streefdatum energieneutraal te zijn, al of niet op basis van een enkelvoudige inzet of op basis van een energiemix. De meeste gemeenten bezitten (nog) geen expliciet beleid waarin een ruimtelijk vertaling van het energiebeleid is neergelegd. Windenergie heeft en krijgt niet op alle plekken evenveel kans. De gemeenten op de Waddeneilanden hebben te maken met provinciaal windbeleid, waarin opstelling van windturbines is uitgesloten. Het windbeleid voor het vaste land biedt gemeenten in het oosten en zuidoosten minder ruimte voor de opstelling van windenergie. Denkbaar is dat die gemeenten voor een sterkere inzet op zonne-energie zullen kiezen.

Tweede notie is de beschikbaarheid van gemeentelijke grond, verworven voor stedelijke ontwikkeling. In veel situaties kan daarvan op korte of middellange termijn geen gebruik worden gemaakt, of moet zelfs van stedelijke ontwikkeling worden afgezien, vanwege een kleiner programma voor wonen en werken. We zien op meerdere plekken initiatieven om van die grond (al of niet tijdelijk, zie hiervoor) gebruik te maken door ontwikkeling van zonneparken.

Wij zijn van mening dat gemeenten voldoende ruimte moeten hebben om binnen aanvaardbare kaders de eigen duurzaamheidsambitie gestalte te geven.

Dorp, wijk en draagvlak

Een andere benadering van de ambitie komt voort uit het creëren van draagvlak. Wij willen ruimte bieden aan dorpen en wijken in steden om te voorzien in de eigen zonnestroombehoefte. Wij denken in eerste instantie aan initiatieven vanuit de gemeenschap, gericht op de menselijke maat en kleinschaligheid, bijvoorbeeld in de vorm van lokale energicoöperaties. Kleine initiatieven, voor zover rendabel te maken, kunnen een plek vinden op restruimtes, soms ook binnen bestaand stads- en dorpsgebied. Initiatieven die een hectare of meer aan ruimte nodig hebben, zoals geschetst vooral te verwachten bij de dorpen vanaf 3.000 inwoners, zijn moeilijker plaatsbaar. Soms kan een opstelling op een bedrijventerrein of op dak van een naastgelegen agrarisch

bedrijf in de behoefte voorzien. Te voorzien is echter dat die collectieve projecten soms in het weiland zullen belanden. Wij willen daarvoor ruimte bieden, mits de locatiekeuze zorgvuldig tot stand is gekomen, in aanvulling op de mogelijkheden van meervoudig ruimtegebruik. Door de koppeling te maken met de lokale energiebehoefte blijft de schaal aansluiten op de schaal van het dorp. Ruimtelijke inpassing is uiteraard van groot belang. Het systeem van de 'postcoderoos', met participatie van de bewoners zou vanzelf ook de schaal van een zonnepark bij stad en dorp bepalen en begrenzen. Nu de vraag is of de postcoderoos voldoende perspectief biedt is de kans op initiatieven, die gebruik maken van bijvoorbeeld SDE-subsidie groter. Dat kunnen ook initiatieven van particulieren zijn, al of niet met (gedeeltelijke) participatie van bewoners. Die initiatieven zijn daarmee qua omvang niet automatisch begrensd door de energiebehoefte vanuit het dorp. Uit enkele signalen over projectvoornemens blijkt dat initiatieven ontstaan die de aard en schaal van een dorp ruim kunnen overtreffen en ook geen verband meer laten zien met de energieambitie en -behoefte in het dorp. Wij hebben de eis van participatie overwogen, maar zo'n vereiste kan ook een beperking en afremming van de ontwikkeling en de ambitie veroorzaken. Wel vinden we het noodzakelijk het verband tussen de aard en schaal van een dorp en een zonnepark te waarborgen, mede ten behoeve van het draagvlak.

Ruimtelijke kwaliteit

De inzet van de notitie Sinnestroom was mede gericht op het waarborgen van ruimtelijke kwaliteit bij de opstelling van zonnepanelen. Er is provinciaal budget (procesgeld) beschikbaar voor een kwalitatief goede inpassing van opstellingen. De materiële inzet van Sinnestroom, gericht op daken en meervoudig ruimtegebruik, beperkte de mogelijkheid van opstelling op kwetsbare locaties. Aandachtspunt tot nu toe was vooral de plaatsing van panelen in beschermd stads- of dorpsgezicht, de plaatsing van panelen op monumentale gebouwen en boerderijen en de plaatsing op daken in de stadsrand.

Voorbeeld van gecombineerd ruimtegebruik: autogarage met dak met zonnepanelen te Wirdum.

Nieuwe technieken maken nieuwe panelen mogelijk, geïntegreerd in bouwmaterialen. Dat verhoogt de kans op een zorgvuldige inpassing in bebouwd gebied. Zie bijvoorbeeld het advies van NHL-student bouwkunde, Nicole Bakker (Photovoltaics in historical built environments).

In het samenwerkingsverband De Waddeneilanden wordt een pilot gedaan met betrekking tot de plaatsing van panelen in het beschermde dorpsgezicht. De uitkomst daarvan kan dienen als bouwsteen voor andere stads- en dorpsgezichten. Welstandscommissie Hûs en Hiem heeft een folder met betrekking tot een zorgvuldige plaatsing van panelen op daken van woningen op haar site staan. Ook in het advies Sinnestroom van Atelier Fryslân worden adviezen gegeven over de plaatsing. Probleem is dat de plaatsing op het dak - behoudens in Beschermd stads- en dorpsgezicht en op monumenten - vergunningsvrij is, en daarmee ook welstandsvrij, indien de panelen in het dakvlak worden geplaatst. Uitdaging is om deze adviezen bekendheid te geven bij burgers en installateurs.

Als gekozen wordt voor verruiming van de ruimtelijke mogelijkheden naar opstellingen 'op de grond' en 'in het weiland' raken we ook een nieuwe problematiek: de ruimtelijke inpassing daarvan. Wij bezien ruimtelijke kwaliteit op twee niveaus, namelijk locatie en inpassing.

Ten aanzien van de *locatie* is van belang, zoals Atelier Fryslân omschreef, dat bij een (grootschalige) opstelling van zonnepanelen het groene karakter van het landelijk gebied ingrijpend kan veranderen, evenals het beeld van de horizon en het gevoel van ruimte. Dat raakt ook het belang van toerisme en recreatie. Ook redenerend vanuit het behoud van de (voedsel)productiefunctie van de landbouw hebben opstellingen in landelijk gebied, 'in het weiland', in principe niet de voorkeur. Wij vinden het daarom van belang dat de ontwikkeling overwegend gekoppeld blijft aan de bebouwde omgeving. In aansluiting op ons beleid voor wonen, werken en recreatie kiezen wij voor het principe van concentratie.

Wij kiezen daarom voor een 'ja, mits-benadering' voor het gebied aansluitend aan en nabij stads- en dorpsgebied. Onder 'nabij' verstaan we een locatie die een redelijke aansluiting heeft of kan krijgen op het stedelijk weefsel van stad of dorp. Daarbij denken wij, als indicatie, aan locaties die zijn gelegen binnen een afstand van 50m bij dorpen tot 100-200m bij steden.

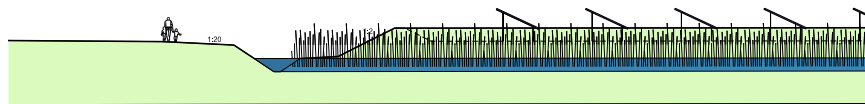
Voor het gebied daarbuiten houden wij vast aan de lijn van meervoudig ruimtegebruik. Dat betekent geen opstellingen los in het veld, behoudens indien die opstelling een plaats krijgt op gronden met een andere functie, zoals infrastructuur of solitaire nutsfuncties. Atelier Fryslân waarschuwt er echter terecht voor dat ook opstellingen langs de groene grasdijklichamen de belevingswaarde van het landschapsbeeld kunnen veranderen. Daar past terughoudendheid: wij zien slechts bij uitzondering, na zorgvuldige afweging, ruimte voor zonnepanelen gekoppeld aan historische infrastructuur en gekoppeld aan de (veelal groene gras-) dijklichamen, zoals benoemd in Grutsk op 'e Romte. De historische en landschappelijke kwaliteiten moeten daar voorop blijven staan.

In bestaand natuurgebied of water met een natuurfunctie, zoals aangeduid in de Verordening Romte als 'Ecologische hoofdstructuur' of 'Natuur buiten de EHS' vinden wij een inruil van de natuurfunctie (inclusief de daarbij behorende recreatieve functie) van de natte en droge natuurgebieden, ten faveure van opstellingsruimte voor

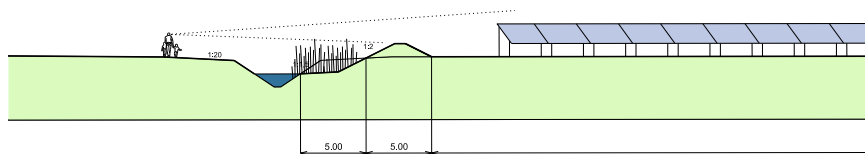
zonne-energie, ongewenst en niet doelmatig, gegeven de beschikbare ruimte rond steden en dorpen. Opties voor combinaties van zonne-energie met nieuwe natuur klinken wellicht aantrekkelijk, maar gelet op de moeilijke business-case kan nieuwe duurzame energie realiter niet meebetalen aan nieuwe natuur.

Voor de Waddeneilanden is een nuance nodig. Op de eilanden zal het niet altijd mogelijk blijken om opstellingen te realiseren binnen of aansluitend aan/nabij de dorpsgebieden. Een zorgvuldig gekozen opstelling daarbuiten is denkbaar. Een opstelling in natuurgebied heeft ook daar zeker niet de voorkeur ('nee, tenzij'), maar willen we niet op voorhand planologisch uitsluiten, omdat andere locaties (Beschermd Dorpsgezicht, weidevogelgebieden in de polders) ook nadelen kunnen hebben. De mogelijkheden voor een opstelling in natuurgebied zullen uiteraard moeten passen in natuurregelgeving van Natura 2000 en EHS.

Ten aanzien van de *inpassing* menen wij dat opstellingen aan de rand van stad en dorp, net als elke andere stedelijke uitbreiding, goed in het landschap, vanaf relevante zichtlijnen, moeten worden ingepast. Wij menen dat het initiatief voor een zonnepark vergezeld moet gaan van een ruimtelijke inrichtingsplan. Dat inrichtingsplan kan tot doel hebben om de zonnepanelen 'uit het zicht' te plaatsen. Maar het plan kan ook tot doel hebben om de panelen juist op een verantwoorde wijze in het zicht te plaatsen. Bijvoorbeeld als de panelen als onderdeel van de stedelijke omgeving juist wel gezien mogen worden en mede het beeld mogen bepalen. In dat geval is sprake van een expliciete ontwerp-opgave. In zo'n geval kan het ook gewenst zijn om het te bereiken vermogen van de opstelling aan te passen aan de beoogde ruimtelijke kwaliteit.

Voorbeelduitwerking Sinnegreide; Dwarsdoorsnede A

Voorbeelduitwerking Sinnegreide; Dwarsdoorsnede B

Voorstel voor landschappelijke inpassing waarbij vooral de voet van de panelen aan het zicht wordt onttrokken door een kleine grondwal en een rietoever.

Bron: Locatieonderzoek Sinnegreide Dokkum, oktober 2013

Dat laatste geldt ook voor een opstelling, in de vorm van meervoudig ruimtegebruik, gekoppeld aan infrastructuur, in het landelijk gebied. Dat soort van opstellingen vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke studie naar de effecten en vergt eveneens een specifiek inrichtingsplan. Ook hier ligt een ontwerp-opgave.

Zoals gezegd zien wij slechts bij uitzondering ruimte voor zonnepanelen gekoppeld aan historische infrastructuur en groene grasdijklichamen. Projecten in zo'n setting vragen om een zorgvuldige afweging, waarin de historische en landschappelijke kwaliteiten voorop moeten blijven staan. Wij vragen in zo'n geval om betrokkenheid van de provincie bij de afweging, de opstelling en de inpassing.

Bij infrastructuur en dijklichamen hebben wij uit oogpunt van de beleving van het landschap voorkeur voor opstellingen in restruimtes/overhoeken van wegen, kanalen of vaarten, oftewel opstellingen die het lijnvormige niet benadrukken. Dat uitgangspunt geldt zeker voor de historische dijken en groene grasdijken. Soms kan een lijnvormige opstelling, geïntegreerd in bijvoorbeeld een geluidswal, wel aanvaardbaar zijn.

Wij kiezen voor een selectieve, stimulerende inzet van de provincie, cq. het provinciaal team ruimtelijke kwaliteit. Die inzet willen wij richten op het maken van een set aan kwaliteit bevorderende bouwstenen³ voor de inpassing en opstelling op een aantal locatietypen. Daarnaast willen wij betrokken zijn en meewerken aan de ruimtelijke inpassing van de meer kritische en grootschaliger opstellingen/projecten.

Locatieafweging

Bij andere functies, zoals wonen en werken, geldt in rijks- en provinciaal beleid het uitgangspunt 'inbreiden vóór uitbreiden'. Dat uitgangspunt is provinciaal vertaald in de Verordening Romte Fryslân 2014 (artikel 2.3.1, Zuinig ruimtegebruik) en op rijksniveau in het Besluit ruimtelijke ordening (artikel 3.1.6 Bro, Ladder voor duurzame verstedelijking). Het gaat er in de verordening om dat gemeenten, alvorens te kiezen voor uitbreiding van stad of dorp voor de 'stedelijke' woon- en werkfuncties, motiveren dat het desbetreffende programma voor wonen of werken niet binnenstedelijk gerealiseerd kan worden. De 'Ladder' in het Bro verplicht die motivering voor alle 'stedelijke' functies. Op grond van die 'Ladder' moet bovendien zijn aangetoond dat de ontwikkeling voorziet in een regionale behoefte.

Zoals gezegd hebben wij, gelet op zuinig ruimtegebruik, ook voorkeur voor het benutten van mogelijkheden voor zonnepanelen in bestaand bebouwd gebied en op bestaande bebouwing. Wij vinden het dan ook van belang dat de mogelijkheden voor zonnepanelen in het bestaande bebouwde gebied van stad en dorp door gemeenten goed worden bekeken.

Wij willen echter niet zo ver gaan, zoals de 'Ladder' vraagt voor stedelijke functies, dat de realisatie van een project buiten bestaand stads- of dorpsgebied alleen te verantwoorden is, als binnenstedelijk geen ruimte meer zou zijn. Verschil namelijk met genoemde 'stedelijke functies', zoals wonen en werken, is dat de regionale behoefte aan die functies beperkt is, op grond van behoefteprognoses. Voor zonne-energie is geen regionale behoefte bepaald: de 500 MW tot 2020 is een provinciale ambitie, geen behoefteaming. In zekere zin is de behoefte aan duurzame energie vooralsnog 'onbeperkt'. Wij kiezen er dan ook niet voor om opstellingen voor zonne-energie aan te merken als 'stedelijke functie', waarop vervolgens de 'Ladder' van toepassing zou zijn.

Wij menen wel dat een analyse van mogelijkheden, binnenstedelijk en buitenstedelijk, deel moet uitmaken van het gemeentelijk beleid en mede ten grondslag moet

3 Bouwstenen zijn basisrichtlijnen en/of aandachtspunten voor ruimtelijke kwaliteit die bij beleids- en projectontwikkeling op eenvoudige wijze de communicatie tussen samenwerkende partijen en betrokkenen kunnen ondersteunen.

liggen aan de motivering van een eventueel zonnepark buiten bestaand gebied van stad of dorp.

Conclusie

Wij kiezen voor het verruimen van het beleid, ten opzichte van hetgeen nu als voorkeur is beschreven in de ruimtelijke paragraaf van de Uitvoeringsnotitie Sinnestroom. Wij willen onze (stevige) provinciale ambitie van 500 MW in 2020 kunnen halen. Daarom willen wij ruimte geven aan gemeentelijke beleidsambities en aan projecten vanuit en met draagvlak van lokale energiecoöperaties. Daartoe willen wij, in aanvulling van de mogelijkheden op daken, de mogelijkheden in bestaand bebouwd gebied en mogelijkheden in de vorm van meervoudig ruimtegebruik buiten bestaand bebouwd gebied, binnen kwalitatieve voorwaarden ruimte bieden aan zonne-energieopstellingen 'op de grond', als uitbreiding van dorp of stad.

3

Ruimtelijk beleid opstellingen voor zonne-energie

Wij kiezen er voor om een voortvarende ontwikkeling van zonne-energie te faciliteren, maar ook ruimtelijk te begeleiden. Dit om ruimtelijke kwaliteit te behouden en daarmee het imago van en draagvlak voor zonne-energie hoog te houden. Juist in de situatie waarin onzeker is welke omvang en richting de ontwikkeling van zonnestroom zal krijgen, vinden we het gewenst om enkele piketpalen te slaan voor de ruimtelijke inpassing. Dat zien wij als provinciaal belang.

Wij zien het, gegeven onze inzet op de 'kwaliteit fan de romte' als onze verantwoordelijkheid om met name sturing te geven aan opstellingen buiten 'bestaand stedelijk⁴ gebied'.

■ A Bebouwd stedelijk gebied

- *bestaande gebouwen*
- *open plekken*
- *meervoudig ruimtegebruik*

- Wij zien een zeer beperkte rol voor de provincie. Plaatsing van zonnepanelen binnen bestaand bebouwd gebied is een gemeentelijke aangelegenheid.

4 In de zin van bestaand bebouwd gebied van stad en dorp, zoals dat is begrensd in de Verordening Romte.

- Wel willen wij in stimulerende zin bijdragen aan een goede ruimtelijke kwaliteit, ter bevordering van kwaliteit en draagvlak en daarmee als ondersteuning van onze ambitie. Wij hebben daarvoor mogelijkheden voor procesondersteuning binnen ons budgetten voor Ruimtelijke kwaliteit en Duurzame Energie.
- Wij dragen bij aan het realiseren van een kwaliteitsbouwsteen voor plaatsing van panelen op gebouwen in Beschermd Stads- en Dorpsgezichten, waarvan door gemeenten en particulieren gebruik kan worden gemaakt.
- In de gemeentelijke afweging vinden wij het behoud van (historisch) waardevolle open ruimtes in stad of dorp van groot belang: wij noemen terpen, kaatsvelden en andere ruimtes, zoals beschreven in Grutsk op 'e Romte en weergegeven op de provinciale Cultuurhistorische kaart.
- Wij willen samen met gemeenten nagaan hoe de aandacht voor een zorgvuldige plaatsing van panelen op daken in de stads- en dorpsrand kan worden verhoogd. Omdat panelen op daken meestal vergunningvrij en daarmee welstandvrij zijn, zou zich dat vooral moeten richten op particulieren en installatiebureaus. De adviezen van Hûs en Hiem en Atelier Fryslân vormen daarvoor de basis.

■ B Uitbreiding van de bebouwde kom

- *als (tijdelijk) onderdeel van in ontwikkeling zijnde uitbreiding wonen/werken*
- *als zelfstandige vorm van stedelijke uitbreiding*
- Plaatsing van zonnepanelen aansluitend op of nabij en als uitbreiding van stedelijk gebied is in principe mogelijk. Dat kan als meervoudig ruimtegebruik, gekoppeld aan infrastructuur, maar ook als zonnepark-opstelling 'in het veld', als enkelvoudig ruimtegebruik. Onder 'nabij' verstaan we een locatie die een redelijke aansluiting heeft of kan krijgen op het stedelijk weefsel van stad of dorp. Daarbij denken wij, als indicatie, aan locaties die zijn gelegen binnen een afstand van 50m bij dorpen tot 100-200m bij steden.
- Als de locatie (nog) niet aansluit op stedelijk gebied, moet aangetoond worden dat deze naar redelijke verwachting van gemeente en provincie binnen tien jaar onderdeel zal uitmaken van de stedelijke woon- of werkuitbreiding of daarop zal aansluiten.
- Voorwaarde is een goede landschappelijke aansluiting en inpassing. De gemeente is verantwoordelijk voor het ruimtelijk inpassingsplan. Wij willen graag als provincie bijdragen aan enkele geschikte pilots. Daaruit willen wij een bouwsteen voor ruimtelijke inpassing destilleren, waarvan door gemeenten en particulieren gebruik kan worden gemaakt.
- Wij zijn van mening dat de omvang van een zonnepark moet worden afgestemd op aard en schaal en de energiebehoefte van stad of dorp. Daarbij vinden wij samenwerking van enkele kleinere dorpen goed denkbaar. Deze afstemming tussen omvang en energiebehoefte bevordert het draagvlak en sluit ontwikkelingen die de schaal van het dorp overstijgen uit. Vooralsnog is de kans daarop niet reëel, maar dat kan veranderen met verandering van belasting, subsidie, prijsontwikkeling. Wij bepleiten ook de participatie van bewoners in dorps- en wijkprojecten.
- Voorwaarde is dat de gemeente de ontwikkeling van een zonnepark goed motiveert. Uit die motivering zal vanuit:
 - a de gemeentelijke ambitie,

- b de daaraan verbonden analyse van en visie op mogelijkheden binnen en buiten bestaand bebouwd gebied,
 - c de energiebehoefte van een kern, en de mogelijkheid van participatie van de bewoners', en
 - d aard en schaal van een kern,
- moeten blijken welke omvang van een zonnepark plaatselijk aanvaardbaar is. Als indicatie van de omvang denken wij aan 1-2 ha bij dorpen tot 3.000-5.000 inwoners, oplopend naar meer bij grotere dorpen. Als referentie vinden wij de oppervlakte van sportvoorzieningen bij een dorp een aardige maatstaf.

Een goed voorbeeld van toepassing op daken in het buitengebied, waarbij schuren en bedrijfsgebouwen worden benut voor zonnepanelen.

■ C Landelijk gebied meervoudig ruimtegebruik

- op daken van boerderijen, bedrijven en woningen
 - op bouwpercelen van (agrarische) bedrijven en woningen
 - als meervoudig ruimtegebruik op gronden met andere functies (infra, nutsvoorzieningen)
- Wij hebben voorkeur voor de plaatsing van panelen op daken van boerderijen, met name de stallen en schuren, van andere bedrijfsfuncties en van woningen in het buitengebied.

- Wij willen nagaan of hiervoor aanvullend op het advies van Atelier Fryslân een specifieke bouwsteen gemaakt moet worden of anderszins informatie publiek kan worden gemaakt ter bevordering van kwaliteit.
- Bijzondere aandacht verdient op voorhand de plaatsing van zonnepanelen op daken van monumentale, historisch waardevolle en karakteristieke gebouwen in het buitengebied, mede in relatie tot de aard van de dakbedekking. Wij vragen van gemeenten om daaraan in hun beleid aandacht te besteden, mede op basis van Grutsk op 'e Romte en de provinciale Cultuurhistorische Kaart.
- De plaatsing van zonnepanelen 'op de grond' binnen het (agraris) bouwperceel is denkbaar, maar gaat ten koste van overige (agraris) bouwruimte. Wij verwachten dat dit geen grote toepassing zal vinden. Net als bij mestvergisting moet de omvang en het vermogen van de opstelling in dat geval afgestemd zijn op de eigen behoefte van het bedrijf. Ook voor andere bedrijven in het landelijk gebied, waaronder recreatiebedrijven, en voor woningen kiezen wij voor een benadering waarin voorzien kan worden in de eigen energiebehoefte van bedrijf of woning. Uitzondering kan gelden voor een (voormalig, agraris) bedrijf in/ nabij de dorps- of stadsrand, waar mede voorzien kan worden in de opstellingsbehoefte vanuit dorp of wijk
- Op de Waddeneilanden bieden wij meer ruimte: daar kan een niet bedrijfsgebonden zonnepark op een (voormalig) agraris bouwperceel of bedrijfsperceel aanvaardbaar zijn, als aangetoond is dat betere alternatieven, aansluitend op de kern, ontbreken.
- Plaatsing van zonnepanelen gekoppeld aan moderne, droge of natte infrastructuur (wegen, spoorwegen, kanalen, dijkluchamen, vliegveld) van rijk, provincie,

gemeente, het waterschap, defensie of een railbeheerder, is in principe mogelijk (ja, mits), onder de voorwaarde van een goede landschappelijke inpassing, op maat. Dat geldt ook voor plaatsing op terreinen die een andere bestaande (nuts-) functie hebben. Bij nieuwe infrastructuur kan de opstelling in het ontwerp worden meegenomen. Bij bestaande infrastructuur zullen gemeente en beheerder een apart inpassingsplan moeten maken.

- Wij zien slechts bij uitzondering ('nee, tenzij') onder voorwaarden, ruimte voor zonnepanelen gekoppeld aan historische infrastructuur en gekoppeld aan de (veelal groene gras-) dijklichamen, zoals benoemd in Grutsk op 'e Romte. Projecten in zo'n setting vragen om een zorgvuldige afweging, waarin de historische en landschappelijke kwaliteiten voorop moeten blijven staan. Wij vragen in zo'n geval om betrokkenheid van de provincie bij de afweging, opstelling en inpassing.
- Bij infrastructuur en dijklichamen hebben wij uit oogpunt van de beleving van het landschap voorkeur voor opstellingen in restruimtes/overhoeken van wegen, kanalen of vaarten, oftewel opstellingen die het lijnvormige niet benadrukken. Dat uitgangspunt geldt zeker voor de historische dijken en groene grasdijken. Wij zullen dat nader uitwerken in een bouwsteen waar gemeenten en initiatiefnemers gebruik van kunnen maken.
- Plaatsing op waterinfrastructuur mag niet strijdig zijn met andere functies (natuur, recreatie) van dat water. Plaatsing op dijklichamen moet uiteraard passen in het beheerskader van het Wetterskip.

- Zonnepanelen langs infrastructuur of op (voormalige) nutsvoorzieningen, zoals een stortplaats, kunnen een icoonfunctie⁵ vervullen op basis van een specifiek (kunstzinnig) ontwerp. Doel is dan juist het zicht op de opstelling. Dat vraagt om een hoog kwalitatief ruimtelijk plan, waarbij niet het vermogen en de functionaliteit, maar de kwaliteit voorop staat. Ook in zo'n geval is betrokkenheid van de provincie bij de opstelling/inpassing gewenst.

■ D Landelijk gebied enkelvoudig ruimtegebruik

- *landbouwgebied (weiland, akker)*
- *natuur en water*

- Wij bieden geen ruimte voor solitaire zonneparken 'in het weiland', die niet aansluiten op stad of dorp of onderdeel zijn/worden van een uitbreidingslocatie van stad of dorp.
- Wij zien op het vasteland van Fryslân geen ruimte voor zonnepaneelopstellingen in bestaand natuurgebied of water met een natuurfunctie, zoals aangeduid in de Verordening Romte als 'Ecologische hoofdstructuur' of 'Natuur buiten de EHS'. Wij vinden een inruil van de natuurfunctie (inclusief de daarbij behorende recreatieve functie) van de natte en droge natuurgebieden, ten faveure van opstellingsruimte voor zonne-energie niet doelmatig.
- Uitzondering kan gemaakt worden voor een installatie met een functionele toepassing in het kader van het fysieke beheer en onderhoud van het natuurgebied zelf. Dat begrenst op voorhand de schaal van een opstelling. De opstelling moet inpasbaar zijn met behoud van de natuurwaarden en niet leiden tot significant areaalverlies van natuur. Kleinschaligheid staat voorop.
- Op de Waddeneilanden zal het niet altijd mogelijk blijken om opstellingen te realiseren binnen of aansluitend aan/nabij dorpsgebieden. Een zorgvuldig gekozen opstelling daarbuiten is op basis van een goede analyse en verantwoording van mogelijkheden, denkbaar. Een opstelling in natuurgebied heeft ook daar zeker niet de voorkeur ('nee, tenzij'), maar willen we niet op voorhand planologisch uitsluiten.
- Als uitzondering is op een solitaire locatie een tijdelijke icoonopstelling denkbaar. Dat vraagt om een hoog kwalitatief ruimtelijk plan, waarbij niet het vermogen en de functionaliteit, maar de kwaliteit voorop staat. Wij menen dat die tijdelijkheid dan wel planologisch geborgd moet zijn. Wij vragen in zo'n geval om betrokkenheid van de provincie bij de opstelling/inpassing.

5 Icoonopstelling: imago, profilering, aandacht, educatie en kunstzinnig ontwerp staan voorop, minder de functionaliteit

4

Verordening Romte

Wij passen de Verordening Romte Fryslân 2014, op 18 juni 2014 vastgesteld, aan op basis van dit nieuwe beleid voor zonne-energie. De naam van hoofdstuk 9 wordt daartoe verbreed tot 'Duurzame energie'.

De tekst van de 1e Partiële herziening Verordening Romte Fryslân 2014 (Romte foar Sinne) is opgenomen in bijlage 1.

De verordening richt zich alleen op opstellingen voor zonne-energie op de grond (maaiveld). In de begripsbepaling is een opstelling voor zonne-energie als zodanig omschreven. Zonnepanelen op daken vallen buiten de reikwijdte van de verordening.

Om misverstand te vermijden passen we ook de begripsbepaling van 'stedelijke functie' aan. De huidige begripsbepaling luidt als volgt:

stedelijke functies: functies die gekoppeld zijn aan het functioneren van kernen (dorpen en steden), waaronder worden verstaan woningen, functioneel niet aan het beheer, onderhoud of productievermogen van het landelijk gebied gebonden bedrijven, zakelijke en commerciële dienstverlening, detailhandel, horeca, maatschappelijke, educatieve, culturele en religieuze voorzieningen en sportvoorzieningen, met de bijbehorende infrastructuur, nutsvoorzieningen, stedelijk water en stedelijk groen.

Opstellingen voor zonnepanelen zijn wel nutsvoorzieningen, maar niet op voorhand bijbehorend bij genoemde stedelijke functies. Net als windturbines genereren ze stroom voor functies in stedelijk én landelijk gebied. Om discussie over deze uitleg te voorkomen, wordt het laatste deel van de definitie als volgt:

stedelijke functies: ... met bijbehorend stedelijk water en groen en bijbehorende infrastructuur en nutsvoorzieningen, daaronder niet begrepen windturbines of opstellingen voor zonne-energie.

De regeling heeft verder alleen betrekking op gronden buiten 'bestaand stedelijk gebied', zoals in de verordening begrepen. De opstelling van panelen binnen bestaand stedelijk gebied is een gemeentelijke verantwoordelijkheid. De gemeente zal, op grond van het Besluit ruimtelijke ordening, wel rekening moeten houden met bestaande cultuurhistorische waarden. Onze Structuurvisie Grutsk op 'e Romte bevat, samen met de Cultuurhistorische Kaart (CHK), een analyse en inventarisatie van waarden, waar de gemeente van uit kan gaan. De Monumentenwet en in aanvulling daarop de bepalingen in de verordening (artikel 2.2.1) vragen bovendien om rekening te houden met archeologische waarden.

Bijlage 1

1e Partiële herziening Verordening Romte Fryslân 2014 (Romte foar Sinne)

■ Begripsbepalingen

Toegevoegd worden:

opstelling voor zonne-energie: een samenstel van bouwwerken op het maaiveld, ten behoeve van het opwekken van elektriciteit of warmte door het opvangen van de straling van de zon.

stedelijke functies: functies die gekoppeld zijn aan het functioneren van kernen (dorpen en steden), waaronder worden verstaan woningen, functioneel niet aan het beheer, onderhoud of productievermogen van het landelijk gebied gebonden bedrijven, zakelijke en commerciële dienstverlening, detailhandel, horeca, maatschappelijke, educatieve, culturele en religieuze voorzieningen en sportvoorzieningen, met bijbehorend stedelijk water en groen en bijbehorende infrastructuur en nutsvoorzieningen, daaronder niet begrepen windturbines of opstellingen voor zonne-energie.

■ 9. Duurzame Energie

Toegevoegd wordt:

Artikel 9.4. Opstellingen voor zonne-energie

9.4.1.

- 1 Een ruimtelijk plan in het landelijk gebied kan slechts voorzien in een opstelling voor zonne-energie:
 - a aansluitend op bestaand stedelijk gebied van een stad of dorp of als onderdeel van een uitbreidingslocatie, of nabij bestaand stedelijk gebied, mits het zonnepark een redelijke aansluiting heeft of krijgt op het stedelijk weefsel van stad of dorp;
 - b op het bouwperceel van een bestaand agrarisch of niet-agrarisch bedrijf, van een bestaande maatschappelijke voorziening of van een bestaande woning,

- mits het op te stellen vermogen is gericht op de energiebehoefte die samenhangt met de bestaande functie van dat perceel;
- c op gronden met een bestemming voor bestaande nutsvoorzieningen of voor infrastructuur voor weg, spoor, water en vliegverkeer, voor zover het niet gaat om historische infrastructuur en groene grasdijklichamen, zoals benoemd en aangewezen in de Structuurvisie Grutsk op 'e Romte;
 - d op gronden die deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur of zijn aangewezen als natuurgebieden buiten de ecologische hoofdstructuur op de van deze verordening deel uitmakende kaart Natuur, alleen voor zover de opstelling wat betreft functie en vermogen is gericht op de energiebehoefte die samenhangt met het fysieke beheer en onderhoud van dat natuurgebied.
- 2 In afwijking van het eerste lid, onder a, kan een opstelling voor zonne-energie worden toegestaan op een locatie die niet aansluit op stedelijk gebied, mits aangetoond wordt dat deze naar redelijke verwachting van gemeente en provincie binnen tien jaar onderdeel zal uitmaken van de stedelijke woon- of werkkuitbreiding of daarop zal aansluiten.
- 3 In een ruimtelijk plan op de Waddeneilanden kan worden afgeweken van het gestelde in het eerste lid, onder a en d.
- 4 In afwijking van het bepaalde in het eerste lid onder c, is een opstelling op historische infrastructuur en groene grasdijklichamen mogelijk, mits de opstelling in omvang beperkt blijft, de historische en landschappelijke kwaliteiten, waaronder het groene karakter van de dijk, voorop blijven staan en de specifieke behoefte om een opstelling te plaatsen op die locatie is onderbouwd.
- 5 Bij toepassing van het eerste lid, onder a, het tweede, derde en vierde lid worden de locatie van de opstelling en de omvang daarvan in de plantoelichting onderbouwd op grond van:
- a de gemeentelijke ambitie inzake zonne-energie,
 - b de daaraan verbonden analyse van en visie op mogelijkheden binnen en buiten bestaand bebouwd gebied,
 - c de energiebehoefte van een kern, of van enkele samenwerkende kernen en de mogelijkheid van participatie van bewoners, en
 - d aard en schaal van een kern.
- 6 Bij toepassing van het eerste tot en met vierde lid wordt in de plantoelichting onderbouwd dat de opstelling inpasbaar is binnen de landschappelijke en cultuurhistorische kernkwaliteiten en wordt een ruimtelijk inrichtingsplan opgesteld, waarvan de uitvoering zo nodig als voorwaardelijke bepaling in het ruimtelijk plan is opgenomen.

Artikelsgewijze toelichting

De kop 9. Windenergie wordt vervangen door 9. Duurzame energie

Toegevoegd wordt navolgende tekst:

Zonne-energie

De verordening geeft alleen bepalingen voor opstellingen in landelijk gebied die als grond (veld)opstelling worden uitgevoerd. Panelen op daken vallen buiten de regeling van de verordening.

Artikel 9.4.1 regelt dat een ruimtelijk plan in het landelijk gebied kan voorzien in opstellingen voor zonne-energie op de volgende typen locaties:

- Aansluitend aan 'bestaand stedelijk gebied' (BSG) van een stad of dorp, nabij bestaand stedelijk gebied of als onderdeel van een uitbreidingslocatie (artikel 9.4.1, eerste lid, onder a).

Onder 'nabij' verstaan we een locatie die weliswaar niet direct grenst aan BSG, maar in redelijke mate een aansluiting heeft of, via ontwerp en inrichting, kan krijgen op het stedelijk weefsel van de stad of het dorp. Maatwerk is dus mogelijk, maar wij denken als indicatie, aan een aanvaardbare afstand tot BSG van 50m bij dorpen tot 100-200m bij steden. Maar ook een locatie die aansluit aan openbare voorzieningen, zoals sportvelden, die functioneel behoren bij stad of dorp, maar niet als BSG zijn begrensd, kan aanvaardbaar zijn. Ook een (voormalig) agrarisch bouwperceel in die nabijheid kan worden benut: in dat geval behoeft de opstelling niet uitsluitend meer bedrijfseigen te zijn.

In afwijking daarvan (artikel 9.4.1, tweede lid) kan een opstelling worden toegestaan op een locatie die nu (nog) niet aansluit op stedelijk gebied, mits die locatie - op grond van het toepasselijke woonplan of bedrijventerreinenplan - naar redelijke verwachting van gemeente en provincie binnen tien jaar onderdeel zal uitmaken van de stedelijke woon- of werkuitbreiding of daarop zal aansluiten.

Voor deze locaties gelden voorwaarden (9.4.1, vijfde lid):

Uitgangspunt is dat de schaal van een zonnepark bij stad en dorp wordt afgestemd op de aard en schaal van de kern en op de energiebehoefte van die kern. Bij voorkeur zien wij zonneparken ontstaan op initiatief van bewoners/energiecoöperaties. Wij stellen dat echter niet als voorwaarde. Zo lang de belastingwetgeving (postcoderoos) minder perspectief lijkt te bieden is de kans op initiatieven die gebruik maken van bijvoorbeeld SDE-subsidie groter. Dat kunnen ook initiatieven van particulieren zijn, al of niet met (gedeeltelijke) participatie van bewoners. Die initiatieven zijn daarmee, qua omvang, niet automatisch begrensd door de energiebehoefte vanuit het dorp. Wij willen evenwel de relatie tussen de aard en schaal van een dorp en de omvang van een zonnepark gewaarborgd zien. Dat verband zal uit de gemeentelijke motivering van een initiatief moeten blijken. In die motivering verwachten wij:

- a inzicht in de gemeentelijke ambitie ten aanzien van zonne-energie,
- b een daaraan verbonden analyse van en visie op mogelijkheden binnen en buiten bestaand bebouwd gebied,
- c een afstemming op de energiebehoefte van een kern, en de mogelijkheid van participatie van de bewoners, en
- d Afstemming van de omvang op de aard en schaal van een kern.

Hieruit zal moeten blijken welke omvang van zonnepark plaatselijk aanvaardbaar is. Wij hebben geen oppervlakenormen opgenomen, opdat maatwerk mogelijk is. Als indicatie denken wij aan een omvang van 1-2 ha bij dorpen van 3.000-5.000 inwoners, oplopend naar meer ha's bij grotere dorpen. Wij zien de oppervlakte van sportvoorzieningen bij een gemiddeld dorp van die grootte als aardige maatstaf.

- Op gronden van een bestaand agrarisch of niet agrarisch bedrijf, een bestaande instelling of een bestaande woning, voor zover deze zijn voorzien van een bouwperceel (artikel 9.4.1, eerste lid, onder b). Het gaat in dat geval om meervoudig ruimtegebruik. Voorwaarde is dat het op te stellen vermogen ten dienste staat van de bestaande functie van dat perceel.

- Op gronden met een bestemming voor infrastructuur voor weg, spoor of water (artikel 9.4.1, eerste lid, onder c), of een bestemming voor nutsvoorzieningen. Het gaat in dat geval om meervoudig ruimtegebruik.
In eerste instantie denken wij niet aan opstellingen op historische infrastructuur en groene grasdijklichamen, zoals benoemd en aangewezen in de Structuurvisie Grutsk op 'e Romte (structuur van provinciaal belang nr. 5, nader gespecificeerd bij de verschillende deelgebieden). In afwijking hiervan (artikel 9.4.1, vierde lid) is op basis van een goede motivering en zorgvuldige afweging een opstelling op historische infrastructuur en groene grasdijklichamen bij uitzondering mogelijk, mits de opstelling beperkt blijft en de historische en landschappelijke kwaliteiten voorop blijven staan. In dat geval moet de gemeente de specifieke behoefte om bij uitzondering een opstelling te plaatsen op die locatie onderbouwen. Daarbij moet worden ingegaan op alternatieven.
- Artikel 9.4.1, eerste lid onder d biedt beperkte ruimte voor zonne-energie in (natte en droge) natuurgebieden, die deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur of zijn aangewezen als natuur buiten de ecologische hoofdstructuur (zoals aangegeven op de van de verordening deel uitmakende kaart Natuur). Opstellingen zijn alleen mogelijk als deze (qua functie en vermogen) gericht zijn op de energiebehoefte die samenhangt met het fysieke beheer en onderhoud van zo'n natuurgebied (gebouwen, apparaten). Voorwaarde is een zorgvuldige inpassing binnen de landschappelijke en cultuurhistorische kernkwaliteiten.

Een afwijking (artikel 9.4.1, derde lid) geldt voor de Waddeneilanden waar, op basis van een goede analyse en verantwoording van mogelijkheden, eventueel opstellingen die niet aansluiten aan kernen mogelijk zijn. Ook een opstelling in natuurgebied is niet op voorhand planologisch uitgesloten. Wij hebben daarbij overwogen dat de eilanden beperkte ruimtelijke mogelijkheden hebben. Opstellingen in het Beschermd Dorpsgezicht stuiten veelal op problemen. De haalbaarheid van zonne-energie in natuur zal moeten blijken uit ecologisch onderzoek in het kader van de Natuurbeschermingswet en de EHS. Indien significant negatieve natuureffecten ontstaan en een opstelling slechts mogelijk zou zijn na compensatie van effecten, zal een zonnepark juridisch (Natura 2000) en in ieder geval financieel onhaalbaar zijn. Wij gaan wel uit van een 'nee, tenzij'-benadering. Uit de onderbouwing moet blijken dat redelijke alternatieven ontbreken.

Voor alle locaties geldt (9.4.1, zesde lid) dat de gemeente zorgt voor een zorgvuldige inpassing binnen de landschappelijke en cultuurhistorische kernkwaliteiten. Wij gaan er daarbij vanuit dat de gemeente (en initiatiefnemer) de provincie vroegtijdig betrekken bij de afweging en inpassing aangaande projecten die meer ingrijpend zijn qua omvang en locatie.

Bijlage 2

Huidig ruimtelijk beleidskader

In onze Beleidsvisie Economie (19 september 2012) is duurzame energie, waaronder zonnestroom, één van de vijf prioritaire thema's: we blijven sterk inzetten op productie van duurzame energie. Ons doel blijft 50 MW PV (zonnestroom) in 2015 en een vertienvoudiging (500 MW) daarvan in 2020. De ambitie voor zonnestroom, als onderdeel van de mix aan duurzame energie is, anticiperend op de Beleidsvisie economie, uitgewerkt in de uitvoeringsnotitie Sinnestroom (GS, 24 april 2012) en het Uitvoeringsprogramma Duurzame Energie 2014-2020. Die notitie vormt, samen met het Streekplan Fryslân 2007, de Evaluaasje Streekplan Fryslân (2013) en de Structuurvisie Grutsk op 'e Romte (2014) het huidige ruimtelijke beleidskader voor zonne-energie. Daarnaast is de Verordening Romte (2011/ 2014) van belang.

Streekplan Fryslân 2007

Het streekplan kiest met betrekking tot duurzame energie voor een stimulerende provinciale rol: we vragen gemeenten om kansen te benutten voor een duurzame energiehuishouding. We stimuleren gemeenten bij het ontwikkelen van energievisies. Het streekplan geeft geen richting aan de ruimtelijke invulling daarvan en voorziet niet in specifiek beleid voor zonne-energie(opstellingen). Wel geldt specifiek beleid voor te beschermen gebieden, zoals de Ecologische Hoofdstructuur, natuurgebieden buiten de EHS, waaronder weidevogelgebieden, en reserveringszones voor dijkversterking. Dat beleid kan in de weg kan staan aan of beperkingen opleggen aan opstellingen voor zonne-energie.

Sinds de inwerkingtreding van het Streekplan is duurzaamheid veel hoger op de agenda komen te staan. In het Coalitieakkoord 2011-2015 zijn het nieuwe windbeleid, het beleid op gebied van duurzame mobiliteit en het 100.000 woningenplan met name genoemd. We willen dat er in 2015 forse stappen zijn gezet in de verbetering van de duurzame energiehuishouding. We hebben met het sluiten van het Energieakkoord (2007, inmiddels afgerond), het Programmaplan 'Fryslân geeft energie', de Beleidsvisie Economie en het uitvoeringsprogramma Duurzame Energie 2014-2020, gekozen voor een verderstreckende, stimulerende en sturende rol.

Notitie Sinnestroom

De notitie is in hoofdzaak gericht op het stimuleren van toepassing van zonnestroom en de programmering daarvan. Zonnestroom is kansrijk. Daarom gaan we tot en met 2015 aan de slag met onze strategie. Die telt zes speerpunten: product-marktcom-

binaties, financieringsconstructies, opleiding en certificering, ruimtelijke kwaliteit, lobby, communicatie en voorbeeldfunctie. Als ambitie is geformuleerd de realisatie van 50 MW zonnestroom in 2015. In 2020 zou in Fryslân 500 MW aan opgesteld vermogen zonnestroom moeten staan.

De ambities worden verder versterkt met de invoering van het Fûns Skjinne Fryske Energzy (FSFE), waarmee de doelstelling van 16% schone energie in 2020 moet worden gehaald. Dat (revolverende) fonds is sinds het najaar 2014 operationeel. Het fonds heeft tot doel om de productie van duurzame en betaalbare energie te stimuleren.

De notitie Sinnestroom benoemt ruimtelijke kwaliteit als speerpunt. 'Ingezet wordt' op zonnestroom door meervoudig ruimtegebruik, en in hoofdzaak op bestaande bebouwing: op boerderijen, bedrijventerreinen, particuliere huizen, publieke gebouwen en dijken (na onderzoek). Daarnaast wordt ingezet op icoonprojecten. Het gebruik van 'zonneweides' heeft vanuit ruimtelijk oogpunt niet de voorkeur, daar wordt vooralsnog niet op ingezet.

Zoals gezegd stelt de actualiteit dit voorkeursbeleid ter discussie. Er zijn diverse initiatieven voor opstellingen in het buitengebied ('zonneweides', 'zonneparken'), die niet altijd vallen binnen de categorie 'meervoudig ruimtegebruik en/of bestaande bebouwing'. Enkele van die projecten zijn op bestuurlijk niveau besproken en mogen rekenen op provinciale ondersteuning. Vanuit de ambitie van Sinnestroom is de bijdrage van 'zonneakkers' als positief aan te merken, en waarschijnlijk ook nodig om de beleidsambitie van 500MW in 2020 te halen.

Verordening Romte

De ruimtelijke 'voorkeursinzet' van de Notitie Sinnestroom is niet vertaald in door Provinciale Staten vastgesteld ruimtelijk beleid en evenmin in de Verordening Romte Fryslân 2014, in werking per 1 augustus 2014. De verordening heeft als hoofdregel dat nieuwe stedelijke functies in het landelijk gebied in principe zijn uitgesloten, behoudens als deze aansluiten op 'bestaand stedelijk gebied'. Opstellingen van installaties voor zonne-energie vallen echter, net als windturbines, niet onder de definitie van stedelijke functies. De verordening staat aan zonneparken in het landelijk gebied/buitengebied dus niet in de weg. Ook in de recente herziening van de verordening zijn, bij het ontbreken van nieuw beleid, geen specifieke regels voor zonne-energieopstellingen opgenomen.

Daarmee ontbreekt de bestuurlijke en juridische grondslag om sturing te geven aan de plaats van dergelijke opstellingen. Uitzondering betreft opstellingen in de EHS, in natuurgebieden buiten de EHS, in weidevogelkansgebieden, en in de reserveringszones langs waterkeringen. Voor die gebieden geldt - in zijn algemeenheid - een 'nee, tenzij-regime' voor activiteiten die de waarden daarvan kunnen aantasten. Ook vergt de verordening de gemeenten, in algemene zin, op een passende landschappelijke inpassing van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen binnen de landschappelijke en cultuurhistorische kernkwaliteiten zoals deze in de Structuurvisie Grutsk op 'e Romte zijn omschreven. Dat geldt ook voor opstellingen voor zonne-energie.

Structuurvisie Grutsk op' e Romte

De structuurvisie (voorjaar 2014 vastgesteld) bevat de selectie van de landschappelijke en cultuurhistorische kernkwaliteiten, zijnde de structuren van provinciaal belang, zoals die met inbegrip van een richtinggevend advies, per deelgebied of gebieds-overschrijdend zijn omschreven. De structuurvisie vraagt gemeenten om zich bij ruimtelijke ontwikkelingen rekenschap te geven van die kernkwaliteiten en daarmee

bij de ruimtelijke inpassing rekening te houden. Grutsk geeft een algemeen kader en gaat niet in op inpassing van specifieke objecten en ontwikkelingen. Doel is om waar nodig, per actueel thema 'bouwstenen ruimtelijke kwaliteit' te ontwikkelen, zoals bijvoorbeeld gedaan is voor het Fries merenproject. Specifieke uitgangspunten of bouwstenen voor de inpassing van zonne-energieopstellingen ontbreken dus nog.

Nota 'Tussentiidske Evaluaasje Streekplan Fryslân' (januari 2013)

In 2012 heeft evaluatie plaatsgevonden van het streekplan. De bevindingen en conclusies in de nota zijn aangemerkt als bouwsteen voor nieuw integraal omgevingsbeleid, dat richting 2015/ 2016 gestalte zou moeten krijgen.

Als 'Conclusies en agenda voor de toekomst' is in de nota het volgende verwoord:

*'Energie wordt meer zichtbaar in het landschap en vraagt om ruimte.'...
... 'Nieuwe methoden van duurzame energieopwekking en klimaatbestendig en energieneutraal bouwen vragen om een goede inpassing. De ontwikkeling van technische mogelijkheden gaat snel. Voor windenergie maken we specifiek beleid. Voor andere vormen van duurzame energieopwekking is ruimte nodig binnen de juiste randvoorwaarden. Nieuw omgevingsbeleid zal moeten inspelen op de ruimtelijke, fysieke gevolgen van (integraal) energiebeleid.'...
... 'Verder zullen we ruimte moeten bieden aan duurzame energieopwekking, klimaatbestendig inrichten en bouwen en ondergronds ruimtegebruik, zonder dat dit afbreuk doet aan de kernkwaliteiten.'*

In het hoofdstuk 'Landschap':

'Nagegaan moet worden of een integrale aanpak van de ruimtelijke consequenties van duurzame energie meerwaarde heeft. Dat veronderstelt dan ook verdere integratie van het windbeleid.'

In het hoofdstuk 'Milieu':

*'Duurzame ontwikkeling is een belangrijk uitgangspunt van waaruit invulling wordt gegeven aan integraal omgevingsbeleid, ook in samenhang met sociaaleconomische en sociaal-culturele ontwikkeling.'...
.... 'Duurzame ontwikkeling en in het bijzonder duurzame energie zullen meer onderdeel moeten worden van het integrale omgevingsbeleid: zo zullen energie, water, natuur en landschap meer met elkaar worden verbonden'.
... 'In de komende jaren zullen waarschijnlijk meer voorzieningen gerealiseerd worden die invulling geven aan de duurzaamheidsdoelstellingen in het landelijk gebied. Gedacht kan worden aan diverse vormen van energiecentrales, kleine windturbines en zonnepanelen. We zullen nagaan in hoeverre hiervoor meer expliciet ruimtelijke uitgangspunten nodig zijn.'*

De evaluatienota concludeert dat actualisatie van het ruimtelijk beleid, als onderdeel van het integrale omgevingsbeleid nodig zal zijn, omdat zich daarvoor diverse

onderwerpen aandienen, maar dat een urgente, tussentijdse integrale herziening van het ruimtelijk beleidsgedeelte niet nodig is. Voor onderdelen van beleid, zoals wind, natuur en veehouderij wordt tussentijds beleid vastgesteld. Ook zijn enkele bouwstenen voor beleid (zoals de veenweidevisie) in ontwikkeling. Beleid inzake zonne-energie is niet benoemd als urgente nieuwe bouwsteen, wel als onderdeel van het toekomstige integrale omgevingsbeleid.

Conclusies

Het bestaande beleidskader voor duurzame energie spreekt een ambitie uit tot realisatie van zonne-energie, maar geeft daaraan nog geen sturing in ruimtelijk, kwalitatief opzicht. De voorkeursstrategie was gericht op zonne-energie (zonnepanelen) op bestaande bebouwing en in de vorm van meervoudig ruimtegebruik, zoals in de notitie Sinnestroom beschreven. Dat voorkeursbeleid biedt gelet op diverse ontwikkelingen, te weinig houvast voor de begeleiding van toekomstige projecten die gericht zijn op opstellingen op de grond, buiten bestaand bebouwd gebied. De actualiteit maakt dat wij nu, anders dan beschreven in de evaluatie van het streekplan, voor de plaatsing van installaties voor zonne-energie, aanvullend ruimtelijk beleid nodig achten.

Colofon

Utgave

Provincie Fryslân
Afdeling Stêd en Plattelân

Foto's en beeldmateriaal

Jacob van Essen
Hella van Grinsven
Eric Overdiep/gemeente Dokkum
www.polleplaets.nl
LC / Niels Westra

Vormgeving

Hella van Grinsven
provincie Fryslân

Eindredactie

Anne van Dijk
a.h.vandijk@fryslan.nl

Drukwerk

Reprografie
Provincie Fryslân

Romte foar Sinne_20-11-2014

© provincie Fryslân 2014